

Sygn. akt II PK 249/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 marca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Herbert Szurgacz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z powództwa K. G., E. G., R.a G.
przeciwko Polskiemu Koncernowi Naftowemu O. Spółce Akcyjnej w P., Skarbowi
Państwa reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 marca 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej Polskiego Koncernu Naftowego O. Spółki
Akcyjnej w P. od wyroku Sądu Okręgowego w P.
z dnia 29 maja 2008 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 6 lutego 2008 r. Sąd Rejonowy w P. zasądził solidarnie od
Polskiego Koncernu Naftowego „O.” SA w P. i Skarbu Państwa reprezentowanego

przez Ministra Skarbu Państwa na rzecz powodów K. G., E.G. i R. G. kwoty po 50.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 lipca 2007 r. z zastrzeżeniem, że spełnienie świadczenia przez jednego z pozwanych zwalnia z obowiązku świadczenia drugiego z nich. Podstawę wyroku stanowiły następujące ustalenia.

W. G. w okresie od 25 września 1972 r. do 24 lipca 1993 r. był zatrudniony w Zakładach Rafineryjnych i Petrochemicznych, a następnie w Petrochemii P. SA w P. (poprzedników prawnych pozwanej Spółki) i z tego tytułu uprawniony był do nieodpłatnego nabycia akcji komercjalizowanego przedsiębiorstwa w ilości 6.920. Umowa o pracę wygasła z powodu śmierci pracownika. Spadek po W. G. nabyli z mocy ustawy: żona E. G. oraz dzieci – K. G. i R. G. po 1/3 części każde z nich. Prawo do nieodpłatnego nabycia akcji komercjalizowanego przedsiębiorstwa uzyskali pracownicy, którzy złożyli oświadczenia o zamiarze nabycia akcji w okresie od 8 kwietnia do 8 lipca 1997 r. W pozwanej Spółce powołany został specjalny zespół pracowników do załatwiania spraw związanych z wydawaniem akcji. W dniu 3 lipca powódka K. G. i powód R. G. złożyli oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji po zmarłym ojcu. Pracownicy pozwanego odmówili przyjęcia oświadczenia E. G. tłumacząc, że prawo do nabycia akcji nie przysługuje spadkobiercom pracowników zmarłych przed złożeniem oświadczeń o zamiarze nabycia akcji, powołując się przy tym na treść pisma Ministerstwa Skarbu Państwa z dnia 3 czerwca 1997 r.

Z powodu odmowy powodom prawa do nieodpłatnego nabycia akcji E. G. złożyła reklamacje do Prezesa Zarządu Petrochemii P.S.A. Pismem z dnia 13 sierpnia 1997 r. Petrochemia P.S.A. zawiadomiła powódkę o nieuwzględnieniu wniesionej reklamacji. W uzasadnieniu wskazano, że dla powstania uprawnienia do dziedziczenia akcji konieczne było złożenie we właściwym terminie oświadczenia przez zmarłą osobę uprawnioną do nabycia akcji. Z tego powodu osoby zmarłe przed wejściem w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (8 kwietnia 1997 r.) nie są traktowane jako uprawnione do nieodpłatnego nabycia akcji i w związku z tym nie może być mowy o dziedziczeniu tego uprawnienia. Na skutek otrzymanych informacji powódka E. G. nie złożyła oświadczenia o zamiarze nabycia akcji.

Spadkobiercy osób zmarłych przed dniem wejścia w życie ustawy o

komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, którzy złożyli przedmiotowe oświadczenie byli traktowani tak samo jak spadkobiercy, którzy go nie złożyli.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy w pierwszym rzędzie powołał się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2000 r., III ZP 20/00 (OSNAPiUS 2001 nr 16, poz. 504), w której stwierdzono, że prawo pracownika do nieodpłatnego nabycia akcji jest prawem majątkowym. W konsekwencji, gdy pracownik z niego nie skorzystał z tej przyczyny, że zmarł przed udostępnieniem akcji na zasadach preferencyjnych, prawo to weszło do spadku po nim i podlegało dziedziczeniu. W dalszej części rozważań Sąd pierwszej instancji wskazał, że wskutek niezachowania przez powodów terminu prawa materialnego określonego w art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 Nr 171, poz. 1397 ze zm., zwanej dalej ustawą o komercjalizacji i prywatyzacji lub ustawą), prawo do nieodpłatnego nabycia akcji wygasło, nie stoi to jednak na przeszkodzie do dochodzenia przez nich odszkodowania wskutek zawinionego działania pozwanych na podstawie art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. – w stosunku do Spółki oraz art. 471 k.c. – w stosunku do Skarbu Państwa, gdyż każde z nich odpowiada za skutki nienależycie wykonanego zobowiązania. W ocenie Sądu Rejonowego, nienależyte wykonanie zobowiązania w zakresie działań pozwanej Spółki polegało na wprowadzeniu powodów w błąd poprzez przekazanie nietrafnej interpretacji zapisów ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych i w konsekwencji nieprzyjęcie od nich wniosków o nieodpłatne nabycie akcji, natomiast nienależyte wykonanie zobowiązań nałożonych na Skarb Państwa – na przekazaniu Spółce błędnej interpretacji tych przepisów zawartej w wyjaśnieniach Departamentu Prawnego Ministerstwa Skarbu Państwa z dnia 3 czerwca 1997 r. oraz błędnym informowaniu powodów. Sąd pierwszej instancji podniósł, że w procesie komercjalizacji zarówno Spółka jak i Skarb Państwa mieli własne obowiązki w ramach powstałego stosunku zobowiązaniowego, po którego drugiej stronie występował uprawniony podmiot. Odpowiedzialność pozwanych jest odpowiedzialnością taką „jak dłużników solidarnych”, tzn. odpowiedzialnością *in*

solidum.

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2007 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. oddalił apelację pozwanego P.K.N. O. S.A. od powyższego wyroku, wskazując, że w procesie komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego na każdym z pozwanych ciążyły jego własne obowiązki wobec uprawnionych do nabycia akcji. Wynikały one z treści art. 38 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji oraz § 8 ust. 6 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 33, poz. 200 ze zm., zwanego dalej rozporządzeniem wykonawczym albo rozporządzeniem). W myśl przepisów powołanego rozporządzenia, w procesie nieodpłatnego udostępniania akcji obowiązki i czynności związane z tym procesem zostały podzielone między Ministra Skarbu Państwa (jako reprezentanta Skarbu Państwa) oraz spółkę powstałą w wyniku komercjalizacji. Zgodnie z § 10 ust. 1 rozporządzenia, Minister Skarbu Państwa zawiera w imieniu Skarbu Państwa umowę nieodpłatnego zbycia akcji z uprawnionymi pracownikami oraz – na podstawie § 3 ust. 1 – wzywa uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji. W niniejszej sprawie obowiązek Skarbu Państwa określony w § 3 ust. 1 rozporządzenia – na mocy umowy zlecenia z dnia 13 maja 1997 r., nr MSP/368/97 – przejęła pozwana Spółka. Była ona więc zobowiązana do przyjęcia oświadczenia powodów o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji. Obowiązek ten wynikał dla niej wprost z § 8 ust. 6 rozporządzenia oraz z § 2 ust. 2 umowy zlecenia i polegał na wykonaniu zobowiązania zgodnie z jego treścią, w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego i ustalonym zwyczajom. Przewidzianemu w art. 38 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych uprawnieniu pracownika do złożenia oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji odpowiada zobowiązanie pozwanej Spółki do przyjęcia tego oświadczenia. W związku z tym powinnością Spółki było indywidualne rozpatrzenie wniosków powodów i – zgodnie z przysługującym im prawem majątkowym – umożliwienie złożenia oświadczeń o zamiarze nabycia akcji. Nie można zatem zgodzić się ze

stanowiskiem, że Spółka w procesie udostępniania akcji wykonywała tylko czynności techniczne i nie miała wpływu na proces decyzyjny. Przytoczone przepisy stworzyły stosunek zobowiązaniowy o charakterze cywilnoprawnym, w którym po jednej stronie występuje uprawniony pracownik, po drugiej zaś Skarb Państwa i spółka, co w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania uzasadnia zastosowanie przepisu art. 471 k.c. Odszkodowanie przysługujące powodom stanowi rekompensatę za utratę akcji o określonej wartości, a prezentowane przez pozwaną Spółkę stanowisko wynika z błędnego pojmowania ciężących na niej obowiązków w procesie nieodpłatnego zbywania akcji.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiodła pozwana Spółka, zarzucając naruszenie prawa materialnego, a mianowicie: 1) art. 38 ust. 1, art. 31a oraz art. 35 ust. 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz § 8 ust. 6 i § 3 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczególnych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników, poprzez przyjęcie, że uprawnieniu pracownika do złożenia oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji odpowiadało zobowiązanie pozwanej Spółki do przyjęcia tego oświadczenia, zatem jej powinnością było indywidualne rozpatrzenie wniosków powodów i umożliwienie im złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia akcji oraz uznanie, iż zaniechanie tego obowiązku stanowiło nienależyte wykonanie zobowiązania, które uzasadniało odpowiedzialność odszkodowawczą pozwanej Spółki, pomimo że obydwu pozwanych łączyła umowa zlecenia i Spółka rozpatrywała wnioski powodów według wskazówek udzielanych jej przez zleceniodawcę - Skarb Państwa; 2) art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez ich błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że pozwana Spółka zobowiązana jest do naprawienia szkody wyrządzonej powodom, ponieważ ponosi odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania wobec powodów, oraz że uprawnienie do nieodpłatnego nabycia akcji przez powodów wynika ze stosunku pracy; 3) art. 474

k.c., poprzez jego błędną wykładnię oraz brak zastosowania przy ocenie odpowiedzialności pozwanej Spółki wobec powodów.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej apelację pozwanej Spółki i zasądzającej od niej na rzecz powodów koszty procesu za drugą instancję i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie w całości powództwa w stosunku do pozwanej Spółki.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że nie można podzielić poglądu Sądów obu instancji, jakoby wskazane jako podstawa skargi kasacyjnej przepisy prawa materialnego tworzyły stosunek zobowiązaniowy pomiędzy powodami a pozwaną Spółką. Nie miała ona bowiem prawnej możliwości pozbawienia uprawnienia do realizowania prawa do nieodpłatnego nabycia akcji, gdyż wykonywała wyłącznie czynności techniczne zlecone przez Skarb Państwa zgodnie z uzyskanymi od niego instrukcjami. Nie miała więc wpływu na proces ich wykonywania, który był z góry ustalony, a fakt podpisania umowy zlecenia nie rodził po jej stronie żadnych uprawnień decyzyjnych w tym zakresie. Skarżący wyłącznie przekazywał powodom stanowisko wyrażone przez Ministerstwo Skarbu, co eliminuje go jako podmiot odpowiedzialny za ewentualne wprowadzenie powodów w błąd. W ocenie skarżącego, wykładnia literalna art. 38 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz przepisów rozporządzenia z dnia 3 kwietnia 1997 r. nie prowadzi jednoznacznie do wniosku, że przepisy te kreują obowiązek spółki powstałej w wyniku komercjalizacji do przyjęcia oświadczenia o zamiarze nabycia akcji. Wykładnia funkcjonalna nakazuje natomiast przypisać taki obowiązek Skarbowi Państwa jako właścicielowi akcji, a nie spółce, która nie posiadała żadnego tytułu prawnego do przedmiotowych akcji. Przepis art. 31a ustawy stwierdza przy tym jednoznacznie, że akcje w imieniu Skarbu Państwa zbywa minister właściwy do spraw Skarbu Państwa. Gdyby taki obowiązek wynikał dla spółki z przepisów ustawy i rozporządzenia, zbędne byłoby zawieranie dodatkowej umowy zlecenia, na mocy której Skarb Państwa zleca spółce wykonanie własnych obowiązków ustawowych. W tym zakresie skarżący powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2003 r., I PK 75/03.

Skarżący wskazał, że art. 36 ust. 5 i art. 31a ustawy o komercjalizacji stanowią bezspornie, że przewidziane w nich kompetencje Ministra Skarbu Państwa są formą sprawowania nadzoru właścicielskiego nad procesem nieodpłatnego udostępniania akcji i uzasadniają jego odpowiedzialność odszkodowawczą za nieprawidłowości w tym procesie, podobnie jak naruszenie § 6 i 8 rozporządzenia z dnia 3 kwietnia 1997 r. Oznacza to również, że podstaw odpowiedzialności skarżącego nie można opierać na art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. Skoro bowiem przepisy nie kreują zobowiązania pomiędzy spółką a osobami uprawnionymi do nabycia akcji pracowniczych, to nieuzasadniona jest jej odpowiedzialność w reżimie odpowiedzialności kontraktowej. W tym zakresie skarżący powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 sierpnia 1998 r., III ZP 24//98, uchwałę składu siedmiu sędziów tego Sądu z dnia 26 czerwca 2003 r., III PZP 22/02 oraz wyrok z dnia 15 listopada 2007 r., II PK 64/07, wywodząc, że roszczenie o wydanie akcji nie wynika ze stosunku pracy.

Skarżący podniósł wreszcie, że skoro bezsporne jest, iż pozwana Spółka wykonywała czynności wobec powodów na podstawie zawartej ze Skarbem Państwa umowy zlecenia, to odpowiada on jak za własne działania lub zaniechania za działania lub zaniechania swego wykonawcy (art. 474 k.c.). Reasumując, na skarżącym ciążyły jedynie obowiązki wynikające z umowy zlecenia, a nie obowiązki wynikające z ustawy i rozporządzenia wykonawczego, co powoduje bezpodstawność uznania jego odpowiedzialności na podstawie art. 471 k.c. Zatem okoliczności faktyczne i prawne sprawy uzasadniają wyłącznie odpowiedzialność Skarbu Państwa za niewykonanie zobowiązań wynikających z wymienionych wyżej aktów prawnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna oparta została na założeniu, że skoro przepisy prawa nie kreują zobowiązania pomiędzy spółką a osobami uprawnionymi do nabycia akcji pracowniczych a uprawnienie do nieodpłatnego nabycia akcji nie wynika ze stosunku pracy, to nieuzasadnione jest przyjęcie odpowiedzialności strony

pozwanej w reżimie odpowiedzialności kontraktowej, to jest na podstawie art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Skarżący ma rację tylko o tyle, że uprawnienie do nieodpłatnego nabycia akcji komercjalizowanej spółki nie wynika ze stosunku pracy, oraz że zagadnienie charakteru i podstaw odpowiedzialności zarówno Skarbu Państwa jak i spółki powstałej w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego za utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji przez uprawnione osoby wywoływało początkowo wątpliwości i rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W przytoczonym w skardze kasacyjnej wyroku z dnia 6 sierpnia 1998 r., III ZP 24/98 (OSNAPiUS 1999 nr 17, poz. 545) zaprezentowany został pogląd, że nałożone przez ustawę o komercjalizacji i prywatyzacji oraz rozporządzenie wykonawcze obowiązki wskazanych wyżej podmiotów nie wchodzą do treści stosunku pracy, ale są szczególnymi obowiązkami nałożonymi przez ustawę (rozporządzenie wykonawcze) i z tego względu podstawą ewentualnej odpowiedzialności wobec osoby uprawnionej, która utraciła uprawnienie do nieodpłatnego nabycia akcji nie mogą być przepisy art. 471 i następane k.c. Podstawę tę może wobec pracodawcy (byłego pracodawcy) stanowić art. 415 k.c., a wobec Skarbu Państwa art. 417 k.c. Jednakże w kolejnych orzeczeniach Sąd Najwyższy odstąpił od tego stanowiska, przyjmując, że podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej zarówno Skarbu Państwa jak i spółki z tytułu nienależytego wykonania obowiązków wynikających z ustawy i rozporządzenia wykonawczego stanowi art. 471 k.c. I tak, w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 września 2000 r., I PKN 529/00 (OSNAPiUS 2002 nr 7, poz. 163) stwierdzono, iż nienależyte wykonanie zobowiązania przyjęcia oświadczenia uprawnionego pracownika o zamiarze nabycia akcji uzasadnia odpowiedzialność odszkodowawczą pracodawcy (byłego pracodawcy) na podstawie art. 471 k.c. W motywach wyroku z dnia 7 sierpnia 2002 r., I PKN 561/01 (OSNAPiUS-wkł. 2003 nr 5, poz. 7) Sąd Najwyższy przyjął, że wynikający z ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji obowiązek zawarcia z uprawnioną osobą umowy nieodpłatnego zbycia akcji jest zdarzeniem cywilnoprawnym rodzącym stosunek zobowiązaniowy pomiędzy Skarbem Państwa i uprawnionym pracownikiem (byłym pracownikiem). Niewykonanie tego zobowiązania stwarza dla uprawnionego roszczenie o zawarcie umowy, a w przypadku wygaśnięcia tego prawa wskutek upływu zawitego terminu –

roszczenie odszkodowawcze na podstawie art. 471 i następne k.c. Oznacza to, że Skarb Państwa odpowiada również za osoby, z których pomocą wykonuje swoje zobowiązanie lub którym wykonanie zobowiązania powierza w całości bądź w części (art. 474 k.c.), choćby dotyczącej tylko czynności nazwanych „technicznymi”, a ocenionych jako czynności faktyczne (nie zaś czynności prawne), mające jednak istotny wpływ na pracownicze prawo do akcji. Pogląd ten został zaakceptowany w powołanej przez skarżącego uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 czerwca 2003 r., III PZP 22/02 (OSNAPiUS 2003 nr 21, poz. 511), w której przyjęto nadto, że koncepcja stosunku zobowiązaniowego powstającego z mocy prawa pomiędzy pracownikiem (byłym pracownikiem) i Skarbem Państwa zobowiązanym do zawarcia umowy o nieodpłatne zbycie akcji oraz działającą w jego imieniu komercjalizowaną spółką nie znajduje zastosowania wobec osób spoza ustawowego kręgu uprawnionych podmiotów. W takim przypadku spowodowanie szkody przez zawinione naruszenie powszechnie obowiązujących reguł postępowania negocjacyjnego stanowi samoistne źródło zobowiązania do jej naprawienia na podstawie art. 415 k.c. W kolejnym wyroku z dnia 22 sierpnia 2003 r., I PK 272/02 (OSNP 2004 nr 17, poz. 296), wskazano, że przy możliwości zbiegu podstaw ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa i spółki powstałej w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego (art. 415 k.c. i art. 471 k.c.), w pierwszej kolejności należy rozważyć zastosowanie art. 471 k.c., gdyż przepis ten przewiduje domniemanie winy w niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu zobowiązania. Również w wyroku z dnia 9 grudnia 2003 r., I PK 75/03 (M.P.Pr.-wkł. 2004 nr 6, poz. 6) Sąd Najwyższy stwierdził, że z tytułu odmowy nieodpłatnego udzielenia akcji spadkobiercom pracowników uprawnionych do ich uzyskania Skarb Państwa odpowiada na podstawie art. 471 k.c. W uzasadnieniu tego wyroku podkreślono, z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo, że koncepcja stosunku zobowiązaniowego powstającego pomiędzy zbywcą i nabywcą akcji pracowniczych jest aktualnie w judykaturze niekwestionowana. Kontynuacja tego kierunku wynika z wyroku z dnia 22 stycznia 2004 r., I PK 291/03 (OSNP 2004 nr 23, poz. 397), w którym wyrażony został pogląd, iż odpowiedzialność za utratę przez uprawnionego pracownika prawa do akcji, będącą następstwem niewłaściwego wykonania obowiązków przez podmioty, do których należało

przeprowadzenie procesu nieodpłatnego zbywania akcji, jest odpowiedzialnością kontraktową, której podstawę stanowi art. 471 k.c. Stanowisko to (przy przyjęciu możliwości zbiegu podstaw odpowiedzialności odszkodowawczej) zostało zaakceptowane w wyroku z dnia 15 listopada 2007 r., II PK 64/07 (niepublikowanym) oraz w wyroku z dnia 22 stycznia 2008 r., II PK 131/07 (niepublikowanym) i tę aktualnie jednolitą linię orzecznictwa podziela również skład Sądu Najwyższego rozpoznający niniejszą skargę kasacyjną. W konsekwencji wskazanie przez Sąd drugiej instancji jako podstawy prawnej rozstrzygnięcia art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. nie powoduje, że zaskarżony wyrok nie odpowiada prawu, gdyż Sąd ten w żadnym razie nie przyjął, że odpowiedzialność kontraktowa skarżącego wynika ze stosunku pracy, ale raczej miał na względzie, że sprawy o roszczenia odszkodowawcze przeciwko Skarbowi Państwa lub komercjalizowanej spółce związane z utratą prawa do nieodpłatnego nabycia akcji są sprawami z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 6 k.p.c. jako sprawy o roszczenia związane ze stosunkiem pracy (tak w powołanym wyżej wyroku z dnia 6 sierpnia 1998 r., III ZP 24/98). Należy zauważyć, że zastosowana przez Sąd drugiej instancji konstrukcja prawna została również przyjęta w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2000 r., I PKN 563/99 (OSNAPiUS 2001 nr 18, poz. 560), natomiast przytoczone przez skarżącego trafne wywody zawarte w uzasadnieniu wyroku z dnia 15 listopada 2007 r., II PK 64/07 odnoszą się do braku podstaw do stosowania w sprawach o dochodzone na podstawie art. 471 k.c. odszkodowanie za utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji terminu przedawnienia określonego w art. 291 § 1 k.p.

W ramach zarzutu naruszenia art. 38 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji oraz § 3 i § 8 ust. 6 rozporządzenia wykonawczego skarżący wskazał na błędne przyjęcie przez Sąd Okręgowy jego odpowiedzialności odszkodowawczej, w sytuacji, gdy z ustaleń poczynionych przez Sąd pierwszej instancji wynika, że wszelkie działania pozwanej Spółki wynikały z łączącej ją ze Skarbem Państwa umowy, a tym samym winien w sprawie znaleźć zastosowanie art. 474 k.c. Zarzut ten mógłby być uznany za zasadny tylko w przypadku, gdyby istotnie Sąd drugiej instancji przyjął, że wszelkie czynności skarżącego w procesie nieodpłatnego udostępnienia akcji uprawnionym osobom znajdowały podstawę w

zawartej ze Skarbem Państwa umowie zlecenia. Tak jednak nie jest. Po pierwsze – kwestia podstaw działania i odpowiedzialności zobowiązanego nie leży w sferze ustaleń, ale oceny prawnej, po drugie – skarga kasacyjna nie przysługuje od wyroku sądu pierwszej, ale drugiej instancji, który dokonuje własnej oceny prawnej oraz po trzecie – Sąd odwoławczy uznał, że czynności skarżącego, które doprowadziły do utraty przez powodów prawa do nieodpłatnego nabycia akcji, były czynnościami zleconymi na mocy zawartej ze Skarbem Państwa umowy zlecenia w zakresie obowiązku wezwania uprawnionych do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji (§ 3 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego) oraz wynikały z własnego obowiązku pozwanej Spółki przyjęcia tych oświadczeń, nałożonego na nią wprost przez art. 38 ust. 1 ustawy i § 8 ust. 6 rozporządzenia oraz § 2 ust. 2 umowy zlecenia.

Błędny jest pogląd skarżącego, że powstała w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego spółka nie ma w procesie udostępniania akcji własnych obowiązków wobec uprawnionych pracowników i działa wyłącznie jako wykonawca umowy zlecenia zawartej ze Skarbem Państwa. Takiemu stanowisku przeczą już tylko poglądy zaprezentowane w przytoczonym wyżej orzecznictwie Sądu Najwyższego w zakresie odnoszącym się do kwestii odpowiedzialności spółki za niewykonanie lub nienależyte wykonanie przez nią obowiązków nałożonych przepisami prawa. Należy więc przypomnieć, że stosownie do art. 36 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, uprawnionym pracownikom (a więc tym, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy) przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia akcji objętych przez Skarb Państwa w dniu wpisania spółki do rejestru. Warunkiem skorzystania z tego prawa jest, w myśl art. 38 ust. 1 ustawy, złożenie przez uprawnionych pracowników pisemnego oświadczenia o zamiarze nabycia akcji, a niezłożenie tego oświadczenia powoduje utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji. Zasady i tryb postępowania związany z nabywaniem akcji przez uprawnionych pracowników określiło rozporządzenie wykonawcze, z przepisów którego wynika, co trafnie przyjął Sąd drugiej instancji, że w procesie nieodpłatnego udostępniania akcji obowiązki i czynności z nim związane zostały podzielone między reprezentującego Skarb Państwa Ministra Skarbu Państwa oraz spółkę powstałą w wyniku komercjalizacji, a ich wykonanie ma służyć realizacji prawa osób

uprawnionych do ich nieodpłatnego nabycia. Nie budzi wątpliwości, że na Ministrze Skarbu Państwa, jako reprezentancie właściciela akcji, ciąży obowiązek wezwania uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji (§ 3 ust. 1) oraz zawarcie umowy nieodpłatnego zbycia akcji (art. 31a ustawy i § 10 ust. 1 rozporządzenia). Na spółce spoczywają natomiast obowiązki: wydania zaświadczeń o okresie zatrudnienia decydującego o zaliczeniu danego pracownika do odpowiedniej grupy osób uprawnionych pod względem liczby akcji (§ 2 pkt 2 rozporządzenia), przyjęcia zaświadczeń o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji oraz w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji (§ 4 ust. 3 i § 8 ust. 3), sporządzenia list uprawnionych pracowników oraz ich wywieszenia (§ 6 ust. 1 i § 8 ust. 6), rozpatrzenia reklamacji dotyczących pominięcia osób uprawnionych na liście lub sprostowania danych dotyczących okresu zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie oraz w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji (§ 7 ust. 1 i § 8 ust. 4), które wyczerpuje tok reklamacji (§ 7 ust. 2). Dlatego też, nawet jeśli w umowie zlecenia z dnia 13 maja 1997 r. Minister Skarbu Państwa przekazał pozwanej Spółce wykonanie nie tylko należących do niego czynności, ale również wykonanie czynności należących z mocy prawa do tej Spółki, należy przyjąć, że realizowała ona w tym zakresie własne obowiązki nałożone prawem (tak między innymi w powołanych wyżej wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2000 r., I PKN 529/00 oraz z dnia 22 stycznia 2004 r., I PK 291/03). W żadnej sprzeczności z tym stanowiskiem nie pozostają wywody zawarte w przytoczonych przez skarżącego wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2003 r., I PK 75/03, z dnia 15 listopada 2007 r., II PK 64/07 oraz z dnia 22 stycznia 2008 r., II PK 131/07. Odnoszą się one bowiem do odpowiedzialności Skarbu Państwa za nienależyte wykonanie obciążającego go z mocy § 3 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego obowiązku wezwania uprawnionych do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji, a w konsekwencji – niewykonanie zobowiązania zbycia akcji uprawnionym pracownikom (art. 36 ust. 1 ustawy w związku z § 10 ust. 1 rozporządzenia). Natomiast zacytowane przez skarżącego fragmentarycznie i zawarte w uzasadnieniu pierwszego z tych wyroków stwierdzenie, że „również spółka nie miała kompetencji do kwalifikowania (selekcji) osób uprawnionych, przeciwnie,

ciężało na niej zobowiązanie przyjęcia oświadczenia uprawnionego (art. 38 ustawy w związku z § 8 ust. 6 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r.); oświadczenie” (prawidłowo: zobowiązanie) „to powinno być wykonane zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi; czynności spółki polegające na sporządzeniu i wywieszeniu listy uprawnionych pracowników były więc tylko czynnościami technicznymi, pozbawionymi doniosłości prawnej (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2003 r., III PZP 22/02, OSNP 2003 nr 21, poz. 511)” pozostaje w związku z wcześniej dokonaną oceną, w myśl której „Skarb Państwa dokonywał samodzielnie doboru uprawnionych podmiotów, gdy tymczasem nie miał w tym żadnej swobody”. Oznacza to po pierwsze, że Sąd Najwyższy uznał, iż żaden z podmiotów uczestniczących w procesie nieodpłatnego zbywania akcji (zarówno Skarb Państwa jak i spółka powstała w wyniku komercjalizacji), nie był uprawniony do kwalifikacji osób uprawnionych z mocy ustawy i w tym znaczeniu sporządzanie i wywieszanie przez spółkę list tych osób stanowiło faktyczne „czynności techniczne” oraz po drugie, że na spółce – stosownie do art. 38 ust. 1 ustawy w związku z § 8 ust. 6 rozporządzenia wykonawczego – ciążyło zobowiązanie przyjęcia oświadczenia uprawnionego, które to zobowiązanie powinno być wykonane w sposób odpowiadający regułom określonym w art. 354 k.c. (tak również w wyroku z dnia 12 września 2000 r., I PKN 529/00). Stanowisko to uznać należy za trafne i w pełni podziela je Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną. Obowiązek spółki przyjęcia oświadczenia od osoby uprawnionej wynikał bowiem niewątpliwie z jednoznacznie określonych w przepisach obowiązków wystawiania i przyjmowania zaświadczeń o okresach zatrudnienia, sporządzania i wywieszania list uprawnionych oraz przyjmowania i rozpatrywania reklamacji.

Z tych względów skarżący nie może zwolnić się od odpowiedzialności za nienależyte wykonanie obciążającego go z mocy prawa zobowiązania samym tylko twierdzeniem, że był jedynie wykonawcą zobowiązania należącego do Ministra Skarbu Państwa, którego w świetle art. 474 k.c. „obciąża obowiązek odszkodowawczy wobec wierzyciela za szkody wyrządzone przez wykonawców w związku z działaniem na rzecz dłużnika, chyba że czyn ich stanowi czyn niedozwolony”. Skoro bowiem – na skutek błędnej i bezkrytycznie przyjętej przez

skarżącego interpretacji przepisów dokonanej przez Ministra Skarbu Państwa – pozwana Spółka uchyliła się od obowiązku przyjęcia od powodów wymaganych prawem oświadczeń (do czego nie była uprawniona), co w konsekwencji doprowadziło do ich formalnego niezłożenia oraz uniemożliwiło powodom znalezienie się na liście osób uprawnionych i nieodpłatne nabycie akcji, to takie zachowanie stanowi niewykonanie zobowiązania uzasadniającego odpowiedzialność na podstawie art. 471 k.c. Wynikający z art. 38 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji w związku z § 6 ust. 1 i § 8 ust. 6 rozporządzenia wykonawczego i obciążający spółkę obowiązek przyjęcia od osoby uprawnionej oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji jest odrębnym od określonego w § 3 ust. 1 tego rozporządzenia obowiązku Ministra Skarbu Państwa wezwania osób uprawnionych do składania oświadczeń oraz – ustanowionego w art. 31a ustawy w związku z § 10 ust. 1 rozporządzenia – obowiązku tego Ministra zawarcia z uprawnioną osobą umowy nieodpłatnego zbycia akcji.

Z tych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu z mocy art. 398¹⁴ k.p.c.

/tp/